

bionych dzieł sztuki i zabytków, a instytucjonalizacji ponadpaństwowa koordynacja, no-vum. Parlament skierował swoją odezwę również do państw członkowskich. Należałoby dodać, że interpretowanie wszelkich regulacji unijnych następować musi zgodnie z prawami ekonomicznymi gwarantowanymi przez traktat o WE.

Komisja Europejska jak dotąd nie zamierzała podejmować specjalnych akcji wspomagających wysiłki indywidualne państw członkowskich w celu przywracania integracji dziedzictwa kultury¹³. Zajmując jednoznaczne stanowisko w sprawie wspólnego dziedzictwa, tym bardziej nie chce zapewne przyjmować roli superarbitra.¹⁴ Sąd Europejski nie jest organem właściwym do sporów o zwrot mienia o znaczeniu kulturalnym. Przepisy wspólnotowe nie zawierają postanowień o zwrocie dóbr kultury nielegalnie wyprawionych z terytorium państwa członkowskiego przed dniem 1 stycznia 1993 r. Acquis Unii nie dostarcza również gotowych rozwiązań ani zobowiązań do zwrotu, restytucji, repatriacji dzieł przemieszczonych w przeszłości niezgodnie z prawem. Coraz to nowe inicjatywy mogą odmienić obecny stan, w którym jeszcze wciąż wiele stron poszukuje wspólnych rozwiązań. ■

PRZYPISY

- ¹ J. Pruszyński: *Dziedzictwo kultury polskiej. Jego straty i ochrona prawna*, T. 1 i 2, Kraków, 2001
- ² W. Kowalski: *Likwidacja skutków II wojny światowej w dziedzinie kultury*. Warszawa, 1994
- ³ P.J. O'Keefe, L.V. Prott: *Cultural Property*. 1986. (w:) *Encyclopedia of Public International Law*, vol. 1 A-D, Amsterdam London New York Tokyo, 1992, s. 32
- ⁴ Dz.U. WE L 395, z 31.12.1992, s. 1 ze zm
- ⁵ W sprawie zwrotu dóbr kultury wyprawionych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego, Dz. U. WE L 074, z 27.03.1993, s. 74 ze zm
- ⁶ Zwrocone mogą być tylko obiekty wyprawione z terytorium państwa członkowskiego z naruszeniem rozporządzenia nr 3911/92 EWG lub przepisów państwa członkowskiego o ochronie skarbow narodowych albo niezwrócone przy przekroczeniu okresu legalnego czasowego wywiezienia lub jakichkolwiek warunków takiego czasowego wywozu (art. 1. ust. 2. dyrektywy), jak np. złamanie warunków umowy wypożyczenia czy użyczenia
- ⁷ L.V. Prott, P.J. O'Keefe: *Law...*, s. 835
- ⁸ H. Nieś: *Ojczyzna dzieła sztuki. Międzynarodowa ochrona integralności narodowej spuścizny kulturalnej*. Warszawa-Kraków, 1980
- ⁹ W. Kowalski: *Repatriacja dóbr kultury w sytuacji cesji terytorialnej i rozpadu państw wielonarodowych*. Studia i Materiały 16. Warszawa, 1998, s. 35
- ¹⁰ S.E. Nahlik: *Grabież dzieł sztuki. Rodowód zbrodni międzynarodowej*, Wrocław-Kraków, 1958, s. 187; L.V. Prott, P.J. O'Keefe: *Law and the Cultural Heritage*, vol. 3 Movement, London and Edinburgh, 1989, s. 826
- ¹¹ Konwencja rzymska z dnia 19 czerwca 1980 r. Tekst jednolity: Dz.U. WE C 27, 26.01.1998, s. 34. Weszła w życie 01.04.1991 r.
- ¹² European Parliament resolution on a legal framework for free movement within the internal market of goods whose ownership is likely to be contested (2002/2114(INI))
- ¹³ Odpowiedź Komisji na Zapytanie pisemne nr E-1818/96 Roberto Mezzaroma (UPE), OJ C 385, 19.12.1996, s. 46
- ¹⁴ COM(89)594FINAL

Narzędzia mające służyć walce z nielegalnym handlem dziełami sztuki

UNESCO

– WCO MODEL

EXPORT CERTIFICATE

Model dokumentu wywozowego
CZ. 2.

WCO – Word Customs Organization (Światowa Organizacja Cel) jest niezależną, międzyrządową organizacją, która rozpoczęła swoją działalność w 1952 r., jeszcze pod nazwą Rada Współpracy Celnej. W 1994 r., w Brukseli, Rada podjęła decyzję o zmianie nazwy na Światową Organizację Cel. Działa ona na rzecz wzmocnienia skuteczności i sprawności pracy Administracji Celnych krajów członkowskich. Ze względu na ważną rolę, jaką pełnią służby celne poszczególnych krajów w kontroli legalnego przepływu towarów, Światowa Organizacja Cel jest zainteresowana tematem ochrony dóbr kultury. WCO prowadzi działania w celu wzmocnienia istniejącej współpracy z UNESCO, ICOM, INTERPOLEM oraz władzami poszczególnych państw członkowskich, polepszenia prac służb celnych, poprawy wymiany informacji pomiędzy krajami członkowskimi. WCO prowadzi też analizy, dzięki którym poznaje trudności państw członkowskich w kontroli obrotu, między innymi dobrami kultury*. 26 października 2000 r. Sekretariaty Światowej Organizacji Cel i UNESCO podpisały porozumienie na temat ochrony dziedzictwa kulturowego, mające na celu współpracę w zwal-

czaniu nielegalnego obrotu dziełami sztuki.

Dzięki współpracy między UNESCO i WCO został opracowany UNESCO – WCO Model Export Certificate (Model pozwolenia wywozowego). Dokument ten był także konsultowany z UNIDROIT i INTERPOLEM. Sam projekt dokumentu został opracowany przez WCO, ponieważ obrót poszczególnych kart dokumentu jest „technicznie” związany z pracą służb celnych. Wprowadzenie tego dokumentu ma na celu ujednoczenie dokumentów przedstawianych organom celnym, co ma spowodować uproszczenie ich pracy. Zaproponowany przez WCO i UNESCO Model jest wzorowany na pozwoleniach wywozowych, obowiązujących przy eksporcie dóbr kultury z krajów Unii Europejskiej.

Prace nad dokumentem i jego powstanie bardzo dobrze wpisują się w międzynarodowe działania prawne mające na celu walkę z ciągle rosnącym nielegalnym handlem dobrami kultury. Potrzeba funkcjonowania takiego dokumentu została wskazana w wielu aktach prawnych. Można tu przywołać najważniejsze:

● Konwencja UNESCO z 1970 r. dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu

przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, obecnie przyjętej przez 107 krajów. Stosowanie pozwoleń, wprowadzone przez art. 6. konwencji, towarzyszących obiektowi wywożonemu zgodnie z przepisami państwa oznacza, że wywóz określonego w nim dobra jest dozwolony. Wymóg pozwolenia wywozowego oznacza również obowiązek kontroli granicznej;

- komplementarna w stosunku do Konwencji UNESCO z 1970 r. Konwencja UNIDROIT z 1995 r. w sprawie skradzionych i nielegalnie wywiezionych dóbr kultury, która obecnie jest przyjęta przez 25 państw. Wskazuje ona jako podstawę zwrotu dóbr kultury użycie pozwolenia wywozowego;

- Konwencja UNESCO o ochronie podwodnego dziedzictwa kulturowego z 2001 r., która w art. 14. również wskazuje na podjęcie kroków przez poszczególne kraje chroniące swój kraj przed napływem podwodnego dziedzictwa kulturowego nielegalnie wywiezionego.

Propozycja Modelu pozwolenia wywozowego dla dóbr kultury została przesłana w roku 2005 państwom członkowskim UNESCO i WCO do rozważenia i przyjęcia w całości lub części jako ich krajowe pozwolenie na wywóz dóbr kultury.

Zdaniem organizacji, przyjęcie tego modelu jako ogólnościowego i funkcjonowanie jako międzynarodowego standardu byłoby korzystne dla Państw, a także pomocne w pracy policji i służb celnych w walce z nielegalnym handlem dobrami kultury.

Dokument ten jest dostępny na stronie <http://www.unesco.org/culture/laws/illicit> w wersji: arabskiej, chińskiej, angielskiej, francuskiej, rosyjskiej i hiszpańskiej. Zainteressowane kraje mogą Model pozwolenia wywozowego przyjąć jako własny, stosując przy tym odpowiednie formalności. Zgodnie z koncepcją twórców, dokument ten jest przeznaczony do eksportu pojedynczego przedmiotu lub wielu obiektów. Jednakże na każdy wywóz dóbr kultury wymagane jest oddzielne pozwolenie. Jak już

wcześniej wspomniano, zaproponowany przez WCO i UNESCO formularz jest wzorowany na dokumentach wywozowych obowiązujących w eksporcie dóbr kultury z krajów Unii Europejskiej. Zasadniczą różnicą jest liczba egzemplarzy dokumentu wywozowego, w przypadku unijnego są to trzy arkusze, natomiast propozycja WCO i UNESCO zakłada 5 kart. Arkusze muszą być wypełnione czytelnie, nie mogą zawierać dopisanych słów, miejsc wymazanych oraz innych zmian. Wszystkie pola muszą być wypełnione, w przypadku wywozu pojedynczych przedmiotów należy pozostawić nie wypełnione pola 2, 22 i 18. Pola niewykorzystane muszą być przekreślone, tak aby nie było możliwości dodania żadnych informacji. Z wyjątkiem Arkusza wniosku i kopii dla wnioskującego dokument składa się 21 pól.

Poszczególne karty są określone za pomocą numeracji i ich funkcji, która jest oznaczona w lewym marginesie. Karty te występują w następującej kolejności:

- Karta nr 1 – wniosek, który jest zachowywany przez organ wydający;
- Karta nr 2 – przedstawiana jako dokument uzupełniający zgłoszenie wywozowe urzędowi celnemu wywozu, pozostawiony wnioskodawcy lub jego reprezentantowi;

- Karta nr 3 – okazywana organowi celnemu wywozu, towarzyszy przesyłce do momentu przybycia do urzędu celnego wyjścia z kraju, po wypełnieniu przez służby celne egzemplarz ten jest zwracany do organu wydającego pozwolenie, przez organ celny lub przez wnioskującego o pozwolenie bądź jego reprezentanta;
- Karta nr 4 – zachowywana przez urząd celny wywozu (lub urząd celny w punkcie wyjścia z kraju);
- Karta nr 5 – przedstawiana w urzędzie celnym kraju wywozu i następnie towarzysząca przesyłce do momentu wyjścia z kraju. Po wypełnieniu przez służby celne towarzyszy dobrom kultury i musi być przedstawiona w kraju przeznaczenia jako dowód legalności operacji wywozowej.

Wśród wielu działań podejmowanych na arenie światowej przez różne organizacje i instytucje, propozycja UNESCO – UNESCO-WCO Model Export Certificate jest skutecznym narzędziem w walce z nielegalnym handlem dobrami kultury, tym bardziej, że przynosi już gotowe rozwiązanie. ■

* Anna Kobylecka: *Kontrola obrotu Dobrami Kultury w Unii Europejskiej*. w.: *Polskie rejony w europejskiej przestrzeni kulturowej. Obrót dobrami kultury*, nr. 1 (7) 2005, s.8

